

УДК 728.6:504

О.І.Колодрубська

ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ НА ПЛАНУВАННЯ БІФУНКЦІОНАЛЬНОЇ САДИБИ

Вступна частина. Основним джерелом доходів жителів села до останнього часу залишається сільське господарство з низьким, нажаль, рівнем ефективності. Така ситуація змушує сільське населення шукати можливості для розвитку інших форм зайнятості, зокрема підприємницької діяльності. Одним з напрямів підприємництва може бути сільський зелений туризм, що набув широкого поширення у багатьох країнах світу, і не вимагає особливої матеріально-технічної бази. Розвитку сільського туризму у Карпатському регіоні України потенційно сприяють органічне поєднання природних, історико-архітектурних, етнічно-культурних цінностей та специфіки сільськогосподарського виробництва і розселення сільського населення, що і обумовлює актуальність дослідження теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам організації матеріально-технічної бази сільського туризму присвячують праці вітчизняні вчені: Т. Гнатюк, Л. Калашникова, О. Колодрубська, В. Липчук, Н. Липчук, С.Пономарьов, М. Рутинський, О. Стецюк, Л. Федорняк, Г. Черевко та ін. Проте питанням архітектурно-планувального вирішення садиби та будинку для створення умов для організації сільського туризму приділено уваги не достатньо. Існуючі на сьогодні проблеми організації сільського туризму у селянських садибах та оселях зумовлюють проведення наукових досліджень що до вдосконалення їх планування та підвищення ефективності використання.

Постановка завдання. Мета наших досліджень – удосконалення планувальної структури сільського біфункціонального житлового середовища, що поєднує середовище господаря та туриста.

Виклад основного матеріалу. Карпатський регіон має надзвичайно багату природну, етнокультурну та історико-архітектурну базу, що створює передумови для їх широкого використання у відпочинкових цілях. М'який клімат, мальовничі ландшафти, багата історико-культурна, етнографічна та духовна спадщина, народна кухня, гостинність та трудові навички населення є запорукою організації різнобічного відпочинку і туризму у сільській місцевості.

Сільський зелений туризм є формою відпочинку міського населення у сільській оселі та формою діяльності мешканців села, які надають відпочиваючим житло та харчування [5].

Примітка 1.

Біфункціональна садиба – садиба, у якій одночасно поєднується середовище господаря та туриста.

Для селян це самозайнятість та покращення матеріального достатку, для відпочиваючих – можливість пізнати технологічні процеси виробництва сільськогосподарської продукції, скуштувати традиційних страв або організувати пікнік, познайомитись з етнічною самобутністю та народними промислами краю, відчутти “сільський дух”, насолодитись приємністю безпосереднього єднання з природним середовищем, заспокоїти свої емоційні потреби.

Виділяють три різновиди **сільського зеленого туризму** в Україні:

Відпочинковий – відпочинок у селі, базою для розвитку якого є житловий фонд господарів та наявні природні, рекреаційні, історико-архітектурні, культурно-побутові, етнографічні та інші надбання місцевості.

Екотуризм – науково-пізнавальний відпочинок у сільській місцевості з відносно недоторканою природою у межах територій національних та природних парків, заповідних зон тощо, без заподіяння шкоди навколишньому середовищу [1].

Агротуризм – вид відпочинкової діяльності, яка здійснюється у сільських садибах і пов’язана з сільським господарством, традиціями та звичаями даного регіону [8]. При бажанні відпочиваючі можуть працювати на грядках, доглядати за птицею чи домашніми тваринами або тільки спостерігати за цими процесами, фотографувати тварин і сільськогосподарські роботи.

Всі турботи про своїх постояльців приймає на себе родина власників оселі, зокрема і планування та організацію дозвілля, від пошуків “грибних”, “ягідних” чи “рибних” місць до піших прогулянок, невеликих екскурсій до архітектурних пам’яток, визначних історичних місць тощо.

У сучасних умовах відпочинок – це вид діяльності, направлений на відновлення фізичних і духовних сил, на поновлення емоційного стану людини.

Сільський туризм, як один з видів відпочинку, може розрізнятися за *часом* – як довготривалий у декілька тижнів, чи тимчасовий, у вигляді відносно короткочасних візитів – на вихідні; за *сезоном*: літній, зимовий, круглорічний; за *формами*: активний, пасивний. На основі названих відмінностей будується типологія рекреаційних зон садиби.

Можна стверджувати, що відпочинок – це зміна видів рекреаційної діяльності, яка дуже різноманітна і поділяється на види: рекреаційно-оздоровчу, рекреаційно-розважальну, культурно-дозвільну, культурно-феноменологічну та аграрну. Відповідно, їх наслідками є тихий відпочинок, індивідуальне споживання культури, спортивні заняття, водні процедури, пізнавальна діяльність, творчість, спілкування, розваги, застілля, участь у сільськогосподарських роботах та ін., які, в свою чергу, вимагають відповідного місця проведення у садибі чи житловому будинку [6,10] (табл.1).

Таблиця 1

Види рекреаційної діяльності у садибі, властиві сільському туризму

Діяльність	Наслідки	Місце проведення
рекреаційно-оздоровча	тихий відпочинок спостереження за природою повітряні, водні, сонячні процедури	сад, майданчик, альтанка, водойма, басейн, стежка здоров'я, сінник
	фізкультурно-оздоровчі і спортивні заняття	спортивні майданчики, басейн, сауна, лазня, російська баня
рекреаційно-розважальна	спілкування розваги у вигляді ігор, шоу	подвір'я, альтанка, дворовий камін, мангал, гриль, барбекю, тераса, веранда, вітальня
	святкові гуляння, застілля	
культурно-дозвілля	перегляд телепередач, фільмів	вітальня, камінна, спальня
	прослуховування музики	
	читання літератури	альтанка, бібліотека, вітальня, камінна, спальня
культурно-феноменологічна	творчість (декоративне садівництво, рослинництво і квітникарство (фітодизайн), зоодизайн)	оранжерея, грядка, парник, теплиця місце для акваріума, клітки для тварин
	професійна творчість, хобі	майстерня, природне середовище
	технічна творчість	майстерня
	декоративно-прикладна творчість (різьба, чеканка, випалювання, лозоплетіння, гончарство, вишивка, в'язання)	майстерня, кузня
аграрна	спостереження за сільськогосподарськими роботами у саду, на городі, по догляду за птицею та домашніми тваринами	сад, город, споруди для утримання птиці, тварин, вигульні майданчики для птиці, тварин
	участь у сільськогосподарських роботах у саду, на городі, догляд за птицею та домашніми тваринами	сад, город, пасіка, споруди для утримання птиці, тварин, вигульні майданчики для птиці, тварин
	знайомство з технологіями та переробкою с.г. продукції, дегустація продуктів харчування	кухня, літна кухня, піч для випікання хліба, копильня, винний погріб

У сучасних умовах на основі процесів життєдіяльності родини, їхнього способу життя, ведення господарства та трудової діяльності виділяють основні функціональні зони у плануванні території сільської садиби Карпатського регіону: *житлову* (житловий будинок); *вхідну* (парадну); *господарсько-побутову* (двір з господарськими спорудами); *загально-сімейну* (майданчики для відпочинку сім'ї, дітей); *город*; *сад*; *спортивну* (спортивні майданчики); *технічно-комунальну* (системами енергозабезпечення, зберігання, переробки відходів, автономного інженерного забезпечення); *сакральну* (пам'ятні знаки, обереги релігійного характеру); *підприємницьку* (приміщення та зони з обслуговуючими та рекреаційними функціями) [3; 4].

Підприємницька зона у біфункціональній садибі включає готельну у будинку та зону відпочинку туристів на території садиби (рис.1).

Рис.1. Узагальнююча схема зонування біфункціональної садиби (на основі натурального обстеження).

Основним елементом матеріально-технічної бази туристичного господарства є житловий будинок, тому особлива увага приділяється йому [7]. Головним принципом планування біфункціонального будинку, спрямованого на прийом туристів, є виділення зони господарів та готельної для відпочиваючих, яка включає житлові і санітарні кімнати, забезпечені цілодобовим водопостачанням. Бажано щоб вони були відокремлені і знаходились на різних поверхах, у різних частинах будинку, або у окремих будинках садиби (рис.2). Приміщення загального користування можуть бути спільними. Ідеальними для відпочиваючих є умови з окремими входами для господарів та гостей.

Житлові кімнати для відпочиваючих можна організувати при реконструкції горища, облаштувати у літній кухні чи її мансарді, або у старій

хаті-мазанці під стріхою з інтер'єром виконаним у традиційному народному стилі з глиняною долівкою, піччю з лежанкою та ін. “Шматок цивілізації”, що включає душ, туалет та все інше, що необхідне сучасній людині, можна збудувати окремо [2].

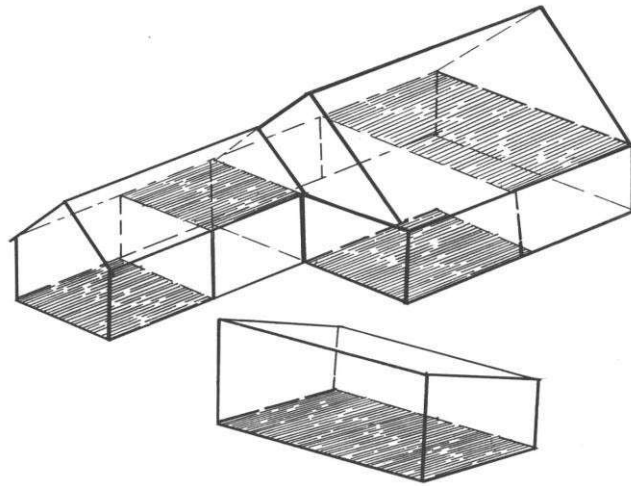

Рис.2. Елементи готельної зони у структурі будинку та садиби.

Зона відпочинку туристів включає зони – дитячу, активного та пасивного відпочинку (рис.3). Зона пасивного відпочинку може мати зв'язок з садом, а активного відпочинку – з садом, спортивною і господарською зонами та городом.

Для дітей обладнують невеликий майданчик на якому розміщують гойдалку, пісочницю, драбинку, ліану, декоративну хатинку і т.д.

У зоні відпочинку дорослих на території садиби обов'язково обладнують альтанки для відпочинку та місце для вогнища (мангал для приготування шашликів, споруди для барбекю, приготування юшки на вогні) згідно вимог пожежної безпеки [9]. Також відокремлюють технічно-комунальну та господарську зони, колодязь, особливо обмежують до них доступ дітей, передбачають зручний підхід до грядки для гостей та до місця утримання домашніх тварин для спостереження чи їх годування, організовують місце для автомобілів відпочиваючих (стоянка, навіс, гараж). Надають можливість міському жителю утримувати своїх домашніх тварин (кішку, собаку).

Бажано агрооселю обладнати засобами, що роблять можливим перебування на відпочинку людей з обмеженими фізичними можливостями (пандусами, широкими доріжками для проїзду і розвороту інвалідів на візках, влаштування для них кімнати на першому поверсі).

При оздобленні садиби, бажано щоб архітектура житлового будинку, малі архітектурні форми та озеленення, були по можливості унікальними та відповідали місцевому колориту і традиціям.

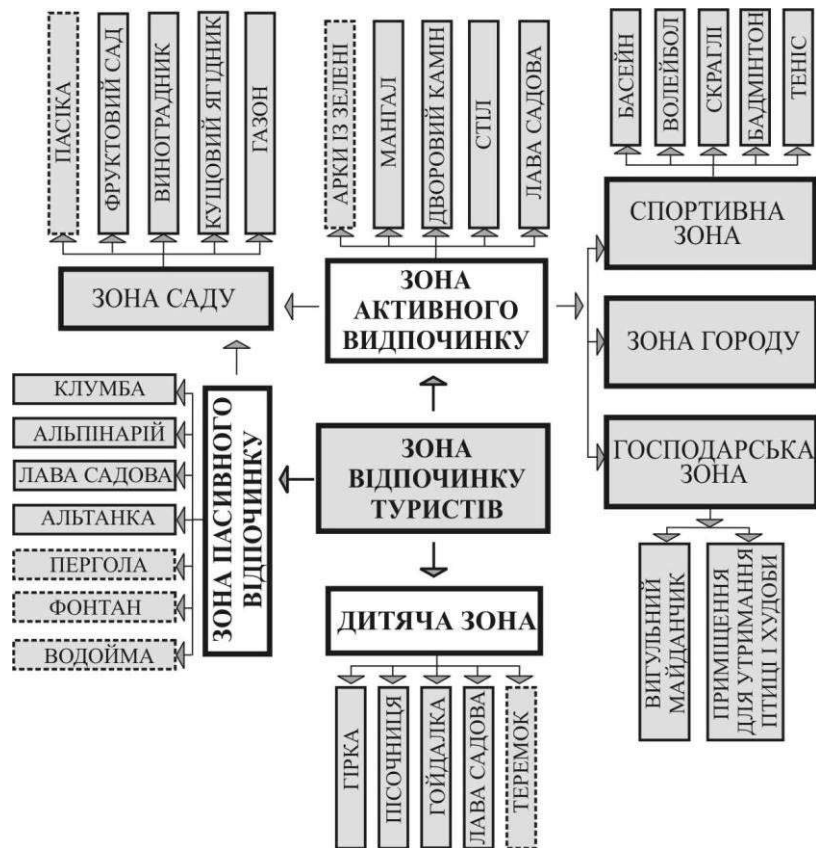

Рис.3. Узагальнююча схема зони відпочинку туристів (на основі натурального обстеження).

Висновки. Розвиток сільського зеленого туризму сприяє розширенню сфери зайнятості сільського населення, спонукає селян до створення затишку і належного рівня послуг. Зважаючи на нові соціально-економічні і естетичні вимоги до архітектурних об'єктів актуальними і пріоритетними напрямками розвитку архітектури сільського біфункціонального середовища повинні бути:

1. чітка організація виробничого середовища;
2. покращення культурно-побутового обслуговування;
3. збереження і примноження традицій і регіональних особливостей у формуванні сільського та навколишнього середовища.

Література

1. Васильєв В. Головна мета сільського туризму – це новий туристичний продукт // В. Васильєв. Сільський зелений туризм . 2008. №4. С. 10-13

2. Колодрубська О. І. Агротуризм як один із чинників розвитку села // О. І. Колодрубська. Сучасні проблеми архітектури та містобудування : Науково-техн. Збірник. – Випуск 10 – К. : КНУБА, 2002. – С. 20-24.
3. Колодрубська О.І. Принципи формування архітектурно-планувальних рішень сільського садибного житла Західного Поділля: Автореферат дис. ... канд. арх. : 18.00.02 / О. І. Колодрубська. КНУБА. – К., 2007. – 20 с.
4. Колодрубська О.І. Функціональна структура сільської садибної забудови // О. І. Колодрубська. Сучасні проблеми архітектури та містобудування : Науково-технічний збірник. – К. : КНУБА, 2008. – Вип. 19 – С. 259-263
5. Мальська М. П. Туризм у міжнародному і національному вимірах. Історія і сучасність: Монографія / М. П. Мальська, М. Й. Рутинський, Н. М. Паньків. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2008. – 268 с.
6. Помононов С. Б. Второе жилище горожан, или Дом на природе. Урбоэкологические аспекты эволюции городского жилища / С. Б. Помононов. Научная монография. – Новосибирск: изд-во НГАХА, 2004. – 472 с.
7. Пономарьов С. Хата, яка прогонує. // С. Пономарьов. Пропозиція. - 2007. - №7. - С.30-33.
8. Рутинський М. Й. Сільський туризм. / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К. : Знання, 2006. – 271 с.
9. Сільський зелений туризм: методичні рекомендації для господарів садиб. // Туризм сільський зелений. – 2008. - №2. – 82 с.
10. Черевко Г. В. Агротуризм як форма економічної активізації сільських регіонів // Г. В. Черевко. Збірник наукових праць Луганського НАУ. Серія: Економічні науки. - №14(26). Т.1. – Луганськ, 2002. – С. 67-71.

Анотація

У статті досліджується вплив сільського зеленого туризму на планування біфункціональної садибної забудови. Автор визначає зони відпочинку туристів у садибі та житловому будинку, окреслює підходи до їх організації, що дає можливість більш раціонально використовувати територію господарства.

Аннотация

В статье исследуется влияние сельского зеленого туризма на планирование бифункциональной усадебной застройки. Автор определяет зоны отдыха туристов в усадьбе и жилом доме, очерчивает подходы к их организации, что дает возможность более рационально использовать территорию хозяйства.